

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ηθικά Νικομάχεια

Διδακτική Ενότητα 13 Η ηθική αρετή και η ηθική πράξη

Μαρτυρεῖ δὲ
καὶ τὸ γινόμενον
ἐν ταῖς πόλεσιν·
οἱ γὰρ νομοθέται
τοὺς πολίτας ποιοῦσιν ἀγαθοὺς
ἐθίζοντες,
καὶ τοῦτ' ἐστὶν τὸ μὲν βούλημα
παντὸς νομοθέτου,
ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν
ἀμαρτάνουσιν,

καὶ
διαφέρει τούτῳ
πολιτείας πολιτείας
ἀγαθὴ φάυλης.
Ἐπὶ ἐκ τῶν αὐτῶν
καὶ διὰ τῶν αὐτῶν
καὶ γίνεται καὶ φθείρεται
πᾶσα ἀρετὴ,
ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη·
ἐκ γὰρ τοῦ καθαρίζειν
γίνονται καὶ οἱ ἀγαθοὶ
καὶ κακοὶ καθαρισταί.
Ἀνάλογον δὲ
καὶ οἱ κοδομοὶ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες·
ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἱ κοδομεῖν
ἀγαθοὶ οἱ κοδομοὶ ἔσονται,
ἐκ δὲ τοῦ κακῶς
κακοί.

Αὐτὰ επιβεβαιώνει
καὶ αὐτὸ που γίνεται
στις πολιτείες·
οἱ νομοθέτες, δηλαδή,
κάνουν τοὺς πολίτες καλοὺς
διὰ μέσου της συνήθειας,
καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ θέληση
κάθε νομοθέτη,
ὅσοι ὅμως δεν το κάνουν αὐτὸ σωστά,
αποτυγχάνουν (δεν πετυχαίνουν αὐτὸ
που επιδιώκουν),
καὶ επομένως ,
ὡς πρὸς αὐτὸ διαφέρει
τὸ ἓνα πολίτευμα ἀπὸ τὸ ἄλλο,
τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ λιγότερο καλὸ.
Επιπλέον, γιὰ τοὺς ἰδίους λόγους
καὶ μετὰ ἴδια μέσα
καὶ γεννιέται ἀλλὰ καὶ φθείρεται
κάθε ἀρετὴ,
καὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ κάθε τέχνη·
παίζοντας δηλαδή καθαρά
γίνονται καὶ οἱ καλοὶ
καὶ οἱ κακοὶ καθαριστές.
Καὶ με ἀνάλογο τρόπο (γίνονται)
καὶ οἱ οικοδόμοι καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι.
Χτίζοντας δηλαδή με καλὸ τρόπο
σπίτια,
θα γίνουν καλοὶ οικοδόμοι,
χτίζοντάς τα ὅμως με κακὸ τρόπο
θα γίνουν κακοί.

Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν,

οὐδ' ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος,
ἀλλὰ πάντες ἀγαθοὶ ἢ κακοὶ
ἂν ἐγίνοντο.

Οὕτω δὲ ἔχει

καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν·

πράττοντες γὰρ

τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι

τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους

γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι

οἱ δὲ ἄδικοι,

πράττοντες δὲ

τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς

καὶ ἐθιζόμενοι

φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν

οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ δὲ δειλοί.

Ὅμοίως δὲ ἔχει

καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας

καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς·

οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται,

οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι,

οἱ μὲν ἐκ τοῦ ἀναστρέφεσθαι

οὕτως

ἐν αὐτοῖς,

οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως.

Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ

ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν

γίνονται

αἱ ἔξεις.

Γιατί, ἀν δε συνέβαιναν ἔτσι τὰ
πράγματα,

καθόλου δεν θα χρειαζόταν ο δάσκαλος,
ἀλλὰ ὅλοι θα ἦταν καλοὶ ἢ κακοὶ

ἐκ γενετῆς.

Το ἴδιο λοιπὸν συμβαίνει

καὶ με τις ἀρετές·

κάνοντας δηλαδή

ὅσα συμβαίνουν στὴ συναλλαγὴ μας

με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους

γινόμαστε ἄλλοι δίκαιοι

καὶ ἄλλοι ἄδικοι,

ἐνὼ κάνοντας

ὅσα ἔχουν μέσα τοὺς το στοιχεῖο τοῦ
φόβου

καὶ αποκτώντας (σιγὰ σιγὰ) τὴ συνήθεια

να φοβόμαστε ἢ να ἔχουμε θάρρος,

ἄλλοι γινόμαστε ἀνδρεῖοι καὶ ἄλλοι
δειλοί.

Το ἴδιο (ἀκριβῶς) συμβαίνει

καὶ σε σχέση με τις ἐπιθυμίες

καὶ τὴν οργή·

ἄλλοι δηλαδή γίνονται σώφρονες καὶ
πρᾶοι

καὶ ἄλλοι ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι,

οἱ πρῶτοι με το να συμπεριφέρονται

με αὐτὸν το συγκεκριμένο τρόπο

στὶς περιστάσεις αὐτές

καὶ οἱ ἄλλοι με τον ἀντίθετο τρόπο.

Καὶ με δυο λόγια λοιπὸν,

ἀπὸ τὴν επανάληψη ὁμοίων ἐνεργειῶν

διαμορφώνονται

τὰ μόνιμα στοιχεῖα τοῦ χαρακτήρα μας.

Διὸ δεῖ ἀποδιδόναι ποιᾶς τὰς ἐνεργείας· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἔξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ ἐθίζεσθαι εὐθὺς ἐκ νέων οὕτως ἢ οὕτως, ἀλλὰ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.	Γι' αὐτὸ και πρέπει νὰ προσδίδουμε μια ορισμένη ποιότητα στις ἐνεργειές μας· γιατί με τις διαφορές αὐτῶν των ἐνεργειῶν εἶναι ἀντίστοιχα τὰ μόνιμα στοιχεῖα τοῦ χαρακτήρα μας. Δεν ἔχει λοιπὸν μικρὴ σημασία νὰ ἀποκτᾶ κανεὶς ἀπὸ τὴν πιο μικρὴ ἡλικία αὐτὲς ἢ ἐκεῖνες τις συνήθειες· ἀντίθετα, ἔχει πολὺ μεγάλη (σημασία) ἢ, καλότερα, σημαίνει το πᾶν.
--	--

• ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΡΙΖΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

μαρτυρεῖ<μαρτυρέω - -ω: ἀμάρτυρος, μάρτυρας, μαρτυρία, μαρτυριάρης, μαρτυρικός, μαρτύριο.

γινόμενον<γί(γ)νομαι: ἀγενής, ἄγονος, ἀπόγονος, γενεά, γενέθλια, γενέθλιος, γενέτειρα, γένος, γηγενής, γόνος, γυνή, ἐγγονός, μονογενής, νεογνό, πρωτόγονος.

πόλεσιν< πόλις: ἀντιπολίτευση, ἀπολίτιστος, διαπολιτισμικός, κοινοπολιτεία, κωμόπολη, μεταπολίτευση, πολιοῦχος, πολιτεία, πολιτειακός, πολιτευτής, πολίτης, πολιτικάντης, πολιτικολογία, πολιτικοποίηση, πολιτικός, πολιτισμικός, πολιτισμός, συμπολίτης.

νομοθεῖται< νόμος + τίθημι: ἀδιαθεσία, ἀντίθετος, ἀπόθεμα, ἀποθηκάριος, ἀποθήκη, διάθεση, διαθήκη, ἐκθεμα, ἐκθεση, ἐκθέτης, ἐκθετος, ἐμπρόθετος, ἐπίθεση, ἐπιθετικός, θέμα, θεμέλιο, θεμελιώδης, θέση, θεσμός, θετός, θήκη, καταθέτης, νοθεσία, παράθεμα, παράθεση, παρακαταθήκη, πρόσθετος, σύνθεση, συνθετικός, σύνθετος, συνθήκη, τοποθεσία, υιοθεσία, υπερθετικός, υποθετικός.

ἐθίζοντες<ἐθίζω<ἔθος: ἐθιμικός, ἐθιμο, ἐθισμένος, ἐθισμός, ἔθος, ἠθικός, ἥθος.

ποιοῦσιν<ποιέω -ῶ: ἀξιοποίηση, ἀπεριποίητος, ἀποποίηση, ἀρτοποιία, ἀρτοποιός, ἀχειροποίητος, γελωτοποιός, εἰδοποιός, εἰρηνοποιός, ἐκποίηση, ἐντατικοποίηση, ἐπιπλοποιεῖο, ἠθοποιός, θεοποίητος, κακοποιός, κοινοποίηση, μεταποίηση, οδοποιία, παραποίηση, περιποιητικός, ποίημα, ποίηση, ποιητάρης, ποιητής, ποιητικός, πολιτικοποίηση, προσποίηση, προσποιητός, υποδηματοποιεῖο, χαρτοποιία.

ἐστὶν<εἰμί: ἀνούσιος, ἐξουσιαστικός, ἐσθλός, ἐτυμολογία, ἐτυμολογικός, ἐτυμον, οὐσία, οὐσιαστικός, οὐσιώδης, παρὸν, παροντικός, παρουσιαστικό.

ἁμαρτάνουσιν<ἁμαρτάνω: ἀμάρτημα, ἁμαρτία, ἁμαρτωλός, ἀναμάρτητος.

διαφέρει <διὰ + φέρω (θ. φερ-, φορ-, φαρ-, φωρ-, φρ-, οἶ-, ἐνεκ-, ἐνοκ-, ἐνκ-, ἐγκ-): ἀμφορέας, διάφορος, διένεξη, διηνεκής, διηνεκής, πολὺφερνος, φαρέτρα, φερέγγυος, φερτός, φερώνυμος, φορᾶ, φόρος, φωριαμός.

φθείρεται < φθείρομαι: ἀδιάφθορος, ἀφθαρτος, διαφθορά, διαφθορέας, παραφθορά, φθαρμένος, φθαρτός, φθειρίαση, φθορά, φθοροποιός, ψυχοφθόρος.

κῑθαρίζειν< **κῑθαρίζω** (<ήκῑθαρις, -ιος + -ίζω>**κῑθαρίδ-ῑ-ω**): κῑθάρα, κῑθαρισμός, κῑθαρίστας, κῑθαριστής, κῑθαρωδός.

οἰκοδομεῖν<**οἰκοδόμος**<**οἶκος** + **δέμω**: αδόμητος, ανοικοδόμηση, δομή, δομικός, οικοδομή, οικοδόμηση, οικοδομικός, οικοδόμος.

εἶχεν<**ἔχω** (θ. σεχ-, σχ-, σχε-, σχη-): διαδοχικός, διάδοχος, ἔξη, ἐξής, ἐξοχή, ἐξοχικός, καθεξής, κατοχικός, οπιούχος, παροχέας, ραβδούχος, σκηπτούχος, σχεδόν, σχέση, σχήμα, σχηματικός, σχολείο, σχολή,σχόλη, σχολικός.

ἔδει<**δεῖ**: δέηση, δεητικός, ἀδέητος, ἐνδεής, ἐνδεια.

διδάξοντος< **διδάσκω** (< ρ. δα-, δακ-, + πρόσφυμα σκ-, + ἐνεστωτικός ἀναδιπλασιασμός δι-) : ἀδίδακτο, δίδαγμα, διδασκῆριον, διδάκτορας, διδασκαλικό, διδασκός, διδασκαλεῖο, διδασκαλία, διδασκαλικός, διδασκαλος.

πράττοντες< **πράττω** (θ. πραγ- + ῑ + -ω): ἀπράγμων, ἀπραγος, ἀπρακτος, εἰσπρακτικός, πολυπράγμων, πρᾶγμα, πραγματικός, πραγματοποίηση, πρακτέος, πρακτικός, πρᾶκτορας, πρᾶξη, πραξινόπημα, σύμπραξη.

συναλλάγμασι<**σὺν** + **ἀλλάττω** (ρ. ἄλλ- + ἄγ- + ῑ + -ω): ἀλλαγῆ, ἀλλαγμα, ἀλλαξιά, ἀλλαξοπιστία, ἀπαλλαγῆ, ἐναλλαγῆ, μισαλλόδοξος, παραλλαγῆ, συναλλαγῆ, συνάλλαγμα, συνδιαλλαγῆ.

γινόμεθα<**γί(γ)νομαι** (< γι-, ἐνεστωτικός ἀναδιπλασιασμός + θ. γεν-, με συγκοπῆ γν- + -ομαι. θ. γεν-, γον-, γεν + πρόσφυμα -ε- >γενη-): γενεά, γενέθλιος, γένεση, γενέτειρα, γένος, γηγενής, γονίδιο, γονιός, γόνος, γυνή, διγενής, ἐγγονός, ἐνδογενής, ἐξωγενής, ευγενής, ευγενικός, νεογνό, πολυγονία, πρωτόγονος.

ἔθιζόμενοι<**ἐθίζομαι**<**ἔθος** (θ. ἐθ- + ἰδ- + ῑ + -ω) : ἐθιμικός, ἐθιμο, ἐθιμοτυπία, ἐθιμοτυπικός, ἐθισμένος, ἐθισμός, ἐθος, ἥθος.

φοβεῖσθαι<**φοβέω**—ω<**φόβος**<**φέβομαι**: ἀφοβία, ἀφοβος, ἐκφόβηση, ἐκφόβιση, ἐμφοβος, ἐπίφοβος, φόβητρο, φοβία, φοβικός, φοβισμένος, φόβος.

θαρρεῖν<**θάρσος**<**θήαρρος**: ἀποθάρρυνση, θαρραλέος, θαρρετά, θαρρετός, θάρρος, ξεθάρρεμα.

δειλοὶ<**δειλιάω** -ῶ: δειλά, δειλία, δείλιασμα, δειλός.

ἐπιθυμίας<**ἐπὶ** + **θυμός**: ἀπροθυμία, ἀπρόθυμος, εὐθυμος, θυμηδία, θυμικός, θυμοειδής, θυμός, θυμόσοφος, λιποθυμία, οἰζύθυμος, προθυμία, πρόθυμος.

ὀργᾶς<**ὀργή**: ἀνοργασμικός, ἐξοργιστικός, οργασμικός, οργασμός, οργιαστικός, ὀργιο.

ἀναστρέφεσθαι<**ἀνὰ** + **στρέφομαι** (θ. στρέφ-, στράφ-, στρόφ-): ἀναστρέψιμος, ἀναστροφή, ἀναστροφικός, ἀνάστροφος, ἀναστρόφως, ἀντιστροφή, ἀντίστροφος, ἀποστροφή, ἀπόστροφος, διαστρέβλωση, διάστρεμμα, διαστροφή, διαστροφικός, ἐπιστρεφόμενα, ευστροφία, εὐστροφος, καταστροφή, μεταστροφή, περιστροφή, περίστροφο, στραβισμός, στραβός, στρεβλός, στρέμμα, στρεπτός, στρεψόδικος, στριφογύρισμα, στριφτός, στρίψωμα, στρίψιμο, στροβίλισμα, στρόβιλος, στροφή, στρόφιγγα.

ὑποδιδόναι<**ὑπὸ** + **δίδωμι** (ἐνεστωτικός ἀναδιπλασιασμός δι- + δω- + μι. θ. δω-, δο-): αἰμοδότης, ἀναμεταδότης, ἀνένδοτος, ἀπόδοση, ἀποδοτικός, δόσιμο, δότης, δώρο, δωσιδικία, ἐκδοτικός, ἐπίδομα, ἐπιδοτικός, καταδότης, μειοδότης, μεταδοτικός, ξέδομα, παραδοτέος, πληροφοριοδότης, τροφοδότης.

ἀκολουθοῦσιν (< **ἀ** αθροιστικό + **κέλευθος** = δρόμος): ἀκολούθημα, ἀκολούθηση, ἀκολουθία, ἀκόλουθος, ἀνακόλουθος, ἐξακολουθητικός, ἐπακολουθήμα, παρακολουθήση. **νέων** < **νέος**: νεαρός, νεογέννητος, νεογνό, νεόδητος, νεοελληνικός, νεόκοπος, νεολαία, νεόπλουτος, νεοσσός, νεότητα, νιότη.